2020-014

Nota Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

11-3-2020

A & B archeologie

Titel: Nota Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Projectcode bureauonderzoek: 2018I80

Bekrachtigde archeologienota: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8868

Projectcode proefsleuvenonderzoek: 2020A422

Intern projectnummer: 2020.014

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Petegem-aan-de-Schelde, Kastanjeplein

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 92609.2 en Y: 169433.23; X: 92745.2 en Y: 169523.17

Oppervlakte plangebied: ca. 6434m²

Oppervlakte advieszone proefsleuvenonderzoek: ca. 3000m²

Oppervlakte advieszone opgraving: ca. 1350m²

Kadastergegevens: Wortegem-Petegem, afdeling 2 Petegem-aan-de-Schelde, sectie B, perceel 262C (zie figuur 4)

Topografische kaart: /

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog, veldwerkleider en assistent-aardkundige), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog) en Bart Vanruymbeke (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 11-3-2020

© Acke & Bracke bv, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING 4

1.1. WETTELIJK KADER 4
1.1.1. VRAAGSTELLINGEN 4
1.1.2. RANDVOORWAARDEN 5
1.2. WERKWIJZE EN STRATEGIE 7
1.2.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE 7
1.2.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK 8
1.2.3. ADVIES SPECIALISTEN 8
1.2.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING 8
1.2.5. SELECTIE BRONNEN 8

2. ASSESSMENT 12

2.1. AARDKUNDIGE OPBOUW 12
2.1.1. ASSESSMENT SPOREN 15
2.1.2. ASSESSMENT VONDSTEN 21
2.1.3. ASSESSMENT STALEN 23
2.1.4. ASSESSMENT CONSERVATIE 23
2.1.5. DATERING EN INTERPRETATIE 24
2.2. SYNTHESE 26
2.2.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON 26
2.2.2. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN 28

3. SAMENVATTING 28

4. BIBLIOGRAFIE 32

5. BIJLAGES 33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Petegem-aan-de-Schelde (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota[1] bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven.

1.1.1. Vraagstellingen

In het programma van maatregelen bij de archeologienota waren de volgende onderzoeksvragen opgenomen:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn er aanwijzingen te vinden voor bewoning die samenhangt met het ontstaan van de dorpskern aan het eind van de 13de eeuw?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

[1] https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8868

1.1.2. Randvoorwaarden

Voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek werd de woning en aanhorigheden (Krauwelstraat 2A) bovengronds afgebroken. De woning bleek volledig onderkelderd tot minstens 2m onder het huidige maaiveldniveau, waarbij geen archeologisch erfgoed meer aanwezig was. De aanwezige bomen werden gerooid waarbij de boomstronken behouden bleven. In de noordoostelijke hoek bevindt zich net buiten het plangebied een elektriciteitscabine waarrond een veilige buffer gehouden werd.

Figuur 1 Zicht op het plangebied vanuit het noorden (Krauwelstraat).

Figuur 2 Zicht op het zuidoostelijke deel van het plangebied.

Figuur 3 Sfeerbeeld tijdens de aanleg met een verstoorde zone ter hoogte van de toegangsweg naar de kerk.

1.2. Werkwijze en strategie

1.2.1. Motivering onderzoeksstrategie

Op basis van het bureauonderzoek werd in het programma van maatregelen van de archeologienota een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven opgelegd, in een uitgesteld traject. De onderzoeken dienen uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en de voorwaarden opgenomen in het programma van maatregelen horende bij de archeologienota. De erkende archeoloog kan enkel mits gefundeerde motivatie afwijken van sommige van deze bepalingen en voorwaarden.

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op een site met een relatief eenvoudige verticale stratigrafie. Het sleuvenplan zoals opgenomen in de bureaustudie voorzag in de aanleg van 3 parallelle noordwest-zuidoost georiënteerde sleuven. Het vooropgestelde sleuvenplan diende omwille van de terreinomstandigheden te worden aangepast. In totaal werden 7 proefsleuven aangelegd, waarbij sleuf 1, 2, 6 en 7 een NW-ZO oriëntatie hadden en sleuf 3, 4 en 5 een NO-ZW oriëntatie. Deze laatste drie sleuven sloten bovendien aan op sleuf 2. In de noordoostelijke hoek bleek een deel niet onderzoekbaar door de aanwezigheid van een elektriciteitscabine en door recente verstoringen. Voor de uitgraving werd gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak van 1,80m breed. Er werden enkele kijkvensters aangelegd om bepaalde sporen beter te kunnen evalueren. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na de voltooiing van de registratie van de sleuven werden deze opnieuw gedicht.

De totale oppervlakte van de advieszone voor proefsleuven bedraagt ca. 3000m². De verstoorde zones bedragen ca. 210m² (kelder van de woning) en ca. 150m² (inrit). Daarnaast werd een buffer gehouden van de elektriciteitscabine en nutsleidingen ter hoogte van de Krauwelstraat (ca. 100m²). Van de totale advieszone werd ca. 357m² (11,9%) onderzocht door middel van proefsleuven, en ca. 21m² (0,7%) door middel van kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee behaald (12,6%).

Het onderzoek werd uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk. Aangezien alle metingen gebeurden met een GPS-aangestuurd systeem met precisie van 1cm, werd voorafgaand het veldwerk geen hoofdmeetsysteem aangelegd. Elke proefsleuf en elk kijkvenster werd beschouwd als een individuele werkput. Aangezien er geen aanwijzingen waren dat er bij het aanleggen van de werkputten in de lagen die het archeologische niveau afdekken resten van een archeologische site aanwezig waren, werden deze lagen niet onderzocht met een metaaldetector. De aangelegde vlakken, de sporen en de storten van de sleuven werden wel onderzocht met een metaaldetector van het type XP Deus. Hierbij werd geen relevant archeologische vondstmateriaal aangetroffen. Het archeologisch vlak werd opgeschoond, waarbij 7 spoornummers werden uitgedeeld aan kuilen, een mogelijke waterkuil, een greppel, een brandrestengraf en een bakstenen beerput. Recente verstoringen (nutsvoorzieningen, recente kelder, …) werden als dusdanig opgemeten. Alle sleuven en profielen kregen een uniek nummer, werden beschreven en geregistreerd via foto's en opmetingen. De foto's werden genomen met een camera van het merk Nikon COOLPIX W300. Er werd vondstmateriaal

ingezameld voorzien van een vondstenkaartje en inventarisnummer. Grondstalen of andere monsters werden niet genomen gezien een verder archeologisch onderzoek wordt geadviseerd. Relevante delen van de putwandprofielen werden opgeschoond en geregistreerd als referentieprofiel. In totaal werden vier profielen geplaatst, verspreid over het volledige terrein, waarbij een gelijkaardige bodemopbouw kon worden vastgesteld.

De proefsleuven werden aangelegd op één niveau, meer bepaald op het niveau van de overgang van B naar C of de C-horizont op een diepte van ca. 60 tot 75cm. Ter hoogte van de voormalige bomen bleek de grond sterk uitgedroogd te zijn.

1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd een bureauonderzoek uitgevoerd waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd werden. Hierbij werd een programma van maatregelen opgesteld volgens het principe van een uitgesteld traject. Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op vrijdag 6 maart 2020. Aansluitend werden de sleuven gedicht. Het kraanwerk werd verricht door BEKAERT grondwerken. Erkend archeoloog Maarten Bracke trad op als veldwerkleider en assistent-aardkundige, Paulien Fonteyn als assistent-archeoloog. Een landmeter van MEET-het stond in voor het opmeten van de sleuven, profielen en hoogtes, deze gegevens werden nadien verwerkt tot bruikbaar kaartmateriaal door assistent-archeoloog Paulien Fonteyn.

1.2.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

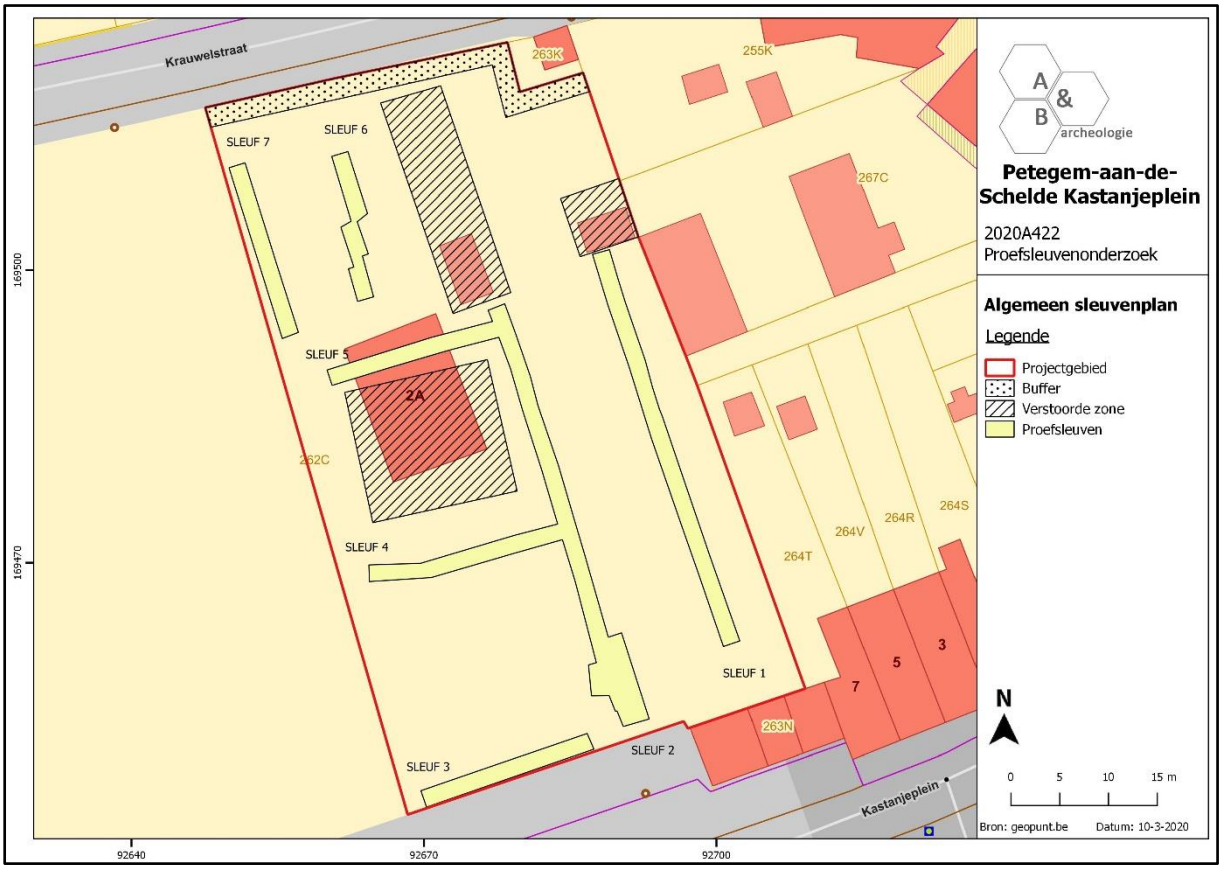
1.2.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

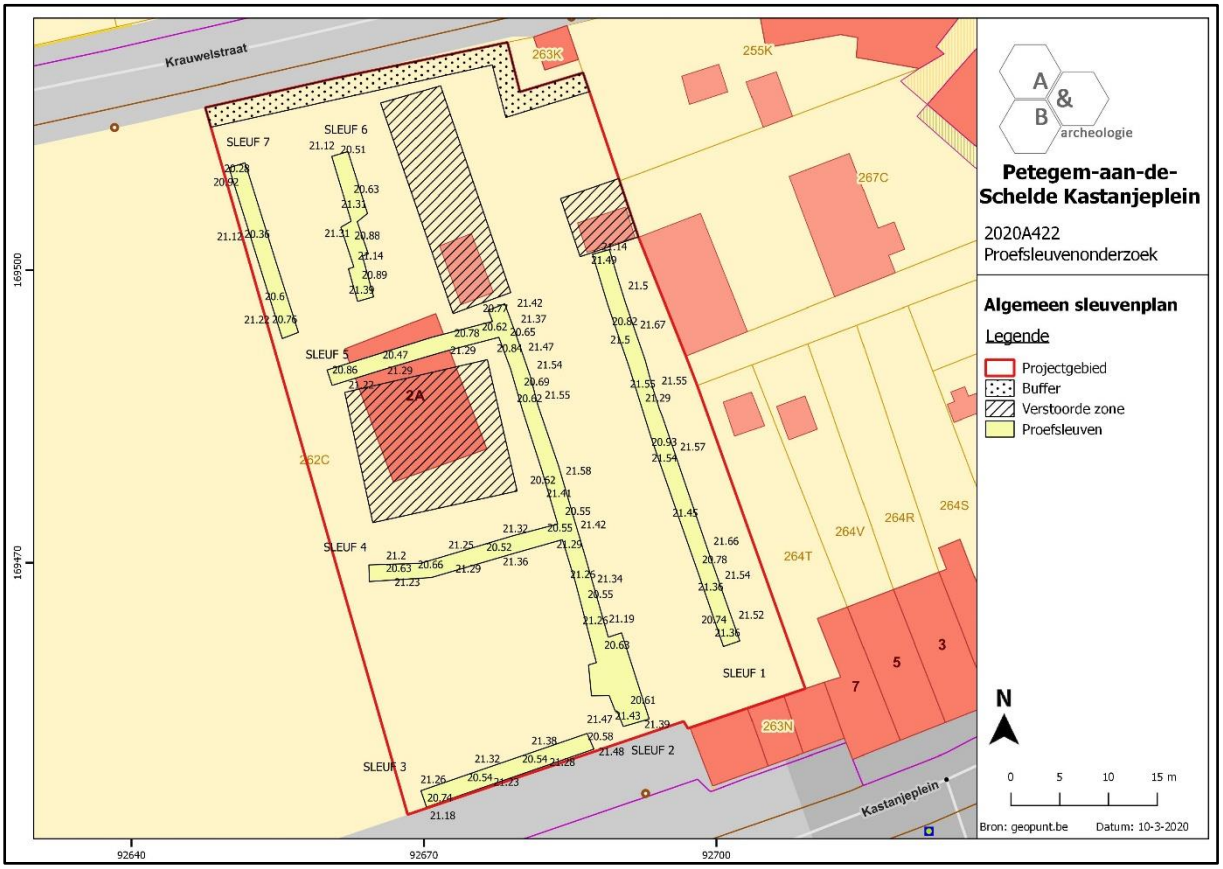
1.2.5. Selectie bronnen

De bekrachtigde archeologienota[2] van deze site werd als voornaamste bron aangewend.

[2] https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8868.

Figuur 4 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 5 Algemeen sleuvenplan met hoogte-indicaties geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 6 Sfeerbeeld tijdens de aanleg van de proefsleuven.

Figuur 7 Oude nutsvoorzieningen ter hoogte van sleuf 6 (noordwesten).

Figuur 8 Zicht op het kijkvenster ter hoogte van sleuf 2 met bovenaan een waterkuil met handgevormd aardewerk (zuidoosten).

Figuur 9 Opmeten van de sleuven en de archeologische sporen.

2. Assessment

2.1. Aardkundige opbouw

Op de bodemkaart wordt het plangebied gekarteerd als OB (bebouwde zone), maar afgaande op de gekarteerde bodemsoorten in de omgeving zal het plangebied vermoedelijk een Lcc en/of Ldc bodem kennen.

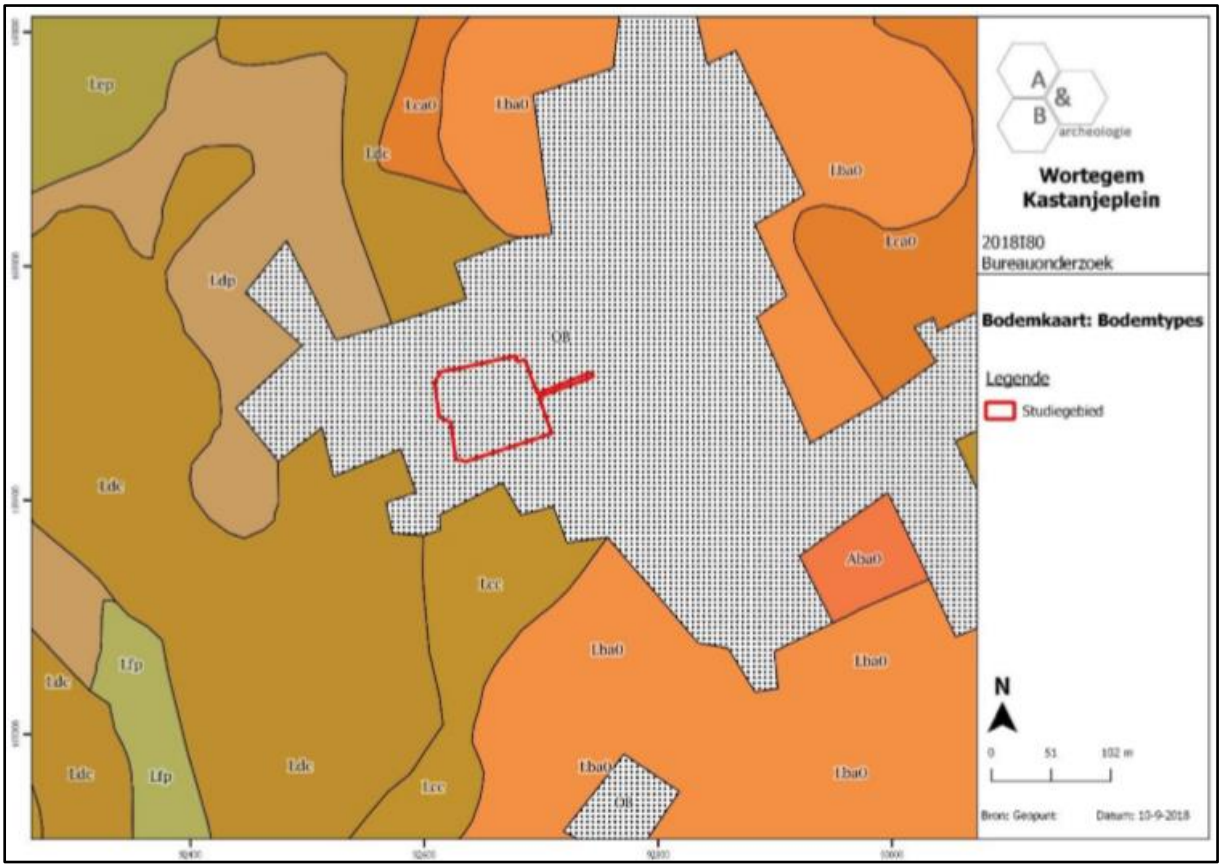
- Ldc: matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De waterhuishouding van deze matig gleyige zandleemgronden heeft enige beperkingen; ze zijn te nat in de winter en blijven lang fris in de lente. Een onderliggend zandig substraat oefent een zekere drainerende werking uit. Het omgekeerde doet zich voor bij het voorkomen van een klei of klei-zandsubstraat.

- Lcc: matig droge zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De Ap rust op een E horizont (ongeveer 40cm dik) of rechtstreeks op de verbrokkelde textuur B bij Lcc. In vele gevallen komt een substraat voor op wisselende diepte. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120cm. Normaal hebben deze gronden geen watergebrek noch wateroverlast. De substraatgronden zijn in het voorjaar koud en laat te bewerken en kunnen in de zomer bij aanhoudende droogte aan watergebrek lijden.

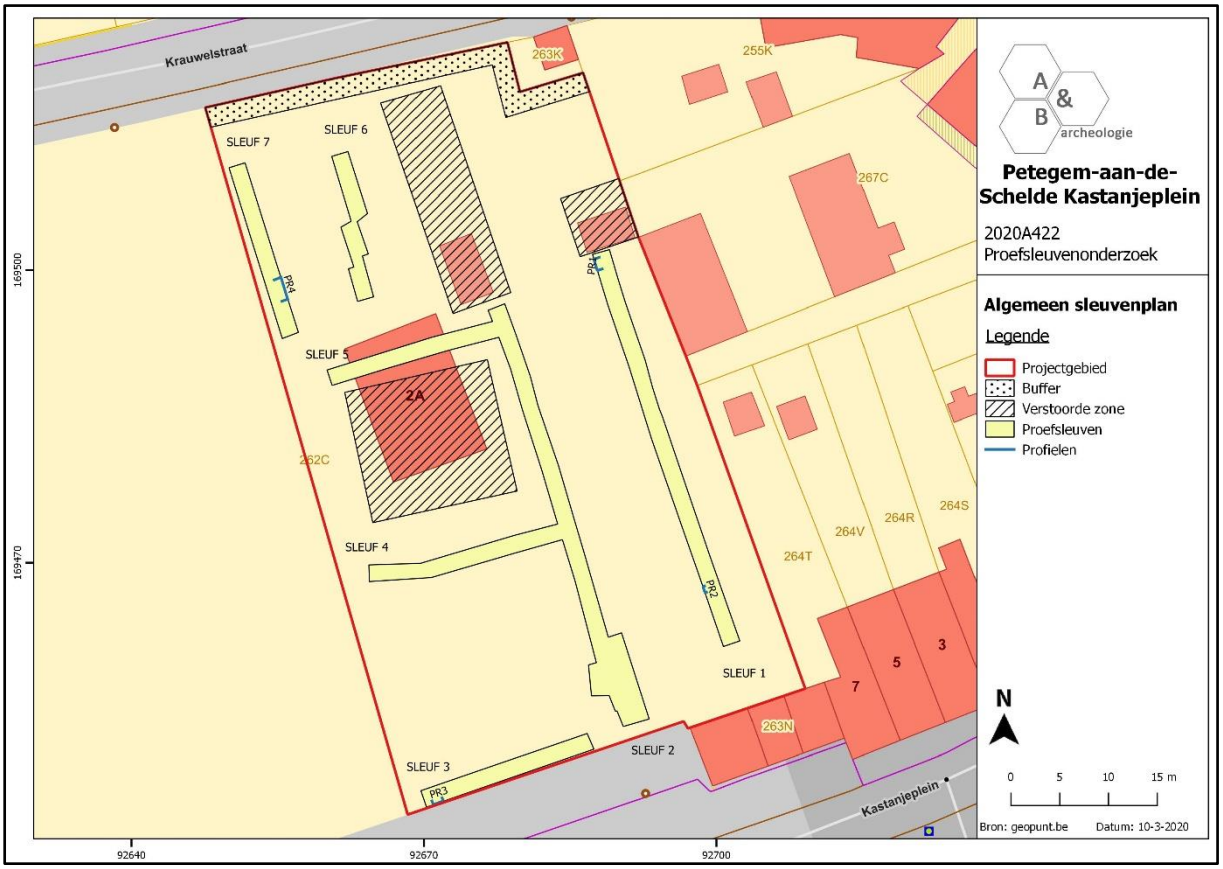
In totaal werden om de aardkundige opbouw van het projectgebied vast te stellen vier bodemprofielen geplaatst, verspreid over het terrein. Profiel 1 bevond zich in het noordoosten van het plangebied, in sleuf 1; profiel 2 situeert zich in de zuidoostelijke deel van het plangebied binnen sleuf 1; profiel 3 vertegenwoordigd de zuidwestelijke hoek van het plangebied (sleuf 3), terwijl profiel 4 de noordwestelijke (sleuf 7) hoek dekt. Deze spreiding gaf een goed beeld van de bodemkundige opbouw in het volledige plangebied.

Bodemkundig gezien werd over het volledige plangebied een vrij droge tot vrij natte zandleembodem aangetroffen. Bovenaan bevindt zich een vrij los en puinrijke toplaag (A(p)) met een dikte van ca. 20 tot 30cm. Onder de toplaag komt in sommige gevallen nog een tweede teelaarde niveau voor, vooral dan in het noordoostelijke deel. Dit teelaardeniveau kenmerkt zich eveneens door de aanwezigheid van baksteenbrokken. De dikte bedraagt ca. 40cm. In de meeste gevallen echter bevindt zich onder de A(p)1 een sterk gleyige en verbruinde B-horizont met een dikte van ca. 30 tot 45cm. Meteen daaronder werd de oranjebruine wit gevlekte C-horizont geattesteerd. De C-horizont bevindt zich op ca. 75 tot 90cm onder het huidige maaiveldniveau. In het zuidoosten (profiel 2 sleuf 1) is de overgang tussen de B en C-horizont vrij diffuus en vaag. De aangetroffen archeologische sporen worden zichtbaar vanaf de overgang van B naar C-horizont en in de C-horizont.

Het archeologisch vlak bevond zich op gemiddeld ca. +20,51m TAW in het noorden en ca. +20,61m TAW in het noorden. Gezien de TAW-waardes is een beperkt niveauverschil waar te nemen over het volledige plangebied.

Figuur 10 Projectie van het plangebied op de bodemkaart (bron: bureaustudie).

Figuur 11 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB met aanduiding van de profielen.

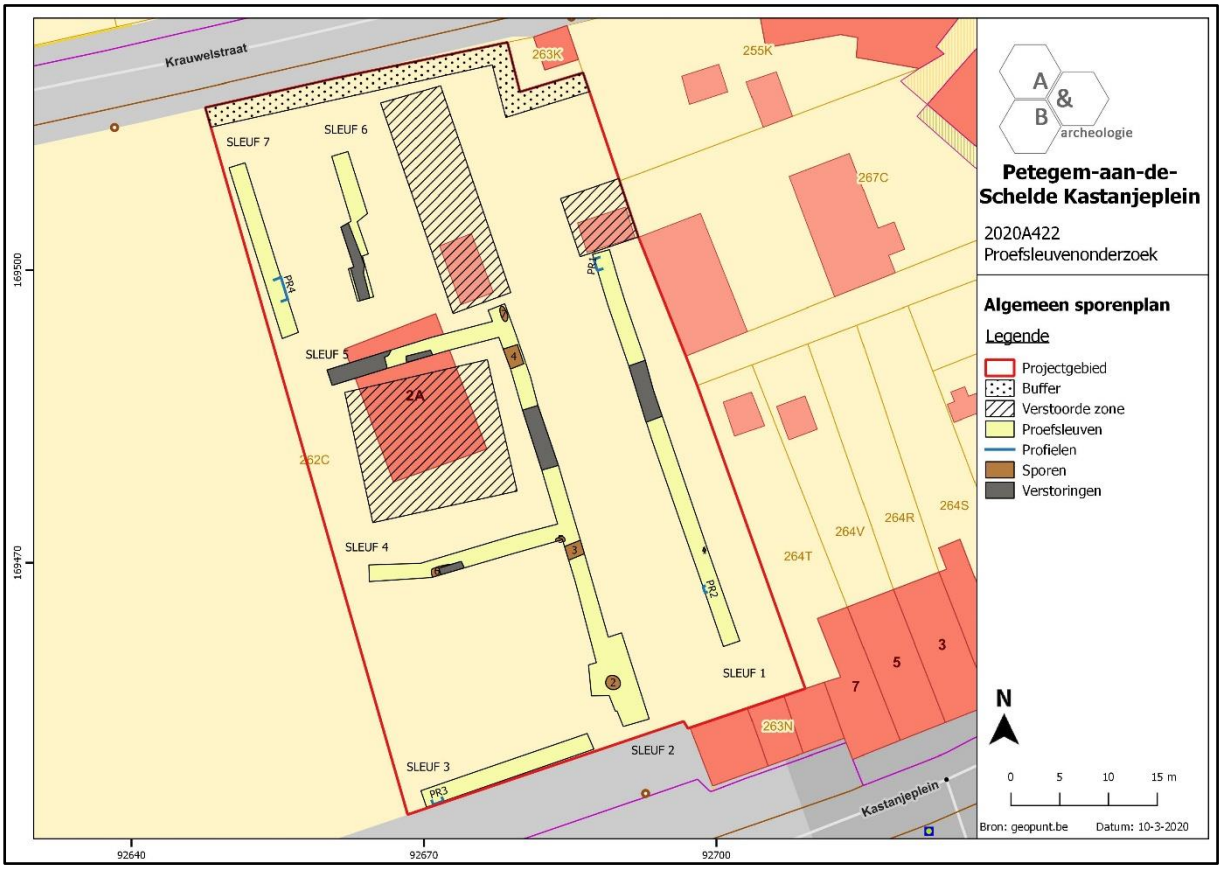

Figuur 12 Profiel 1 in sleuf 1 in het noordoosten (links) en profiel 2 in sleuf 2 in het zuidoosten (rechts).

Figuur 13 Profiel 3 in sleuf 3 in het zuidwestelijke deel van het plangebied.

2.1.1. Assessment sporen

Bij het onderzoek werden 7 spoornummers uitgedeeld aan kuilen, een waterkuil, een gracht, een brandrestengraf en een bakstenen beerput. Daarnaast werden diverse verstoringen opgemeten waaronder de kelderzone van de voormalige woning, nutsleidingen, puinsporen en de inrit. De aangetroffen sporen kunnen gedateerd worden in de Metaaltijden/Romeinse periode en de Nieuwe tijd.

Figuur 14 Algemeen sporenplan geprojecteerd op het GRB; in zwart worden de verstoorde zones aangegeven (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Algemeen sporenplan geprojecteerd op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).

De oudste sporen betreffen een vermoedelijke waterkuil (S2), een brandrestengraf (S7), een gracht (S3) en twee kuilen (S1 en S5). De waterkuil werd aangetroffen in het zuidelijke deel van sleuf 2. Het spoor kenmerkt zich door een cirkelvorm met een witgrijze zandleem vulling. Het spoor heeft een diameter van ca. 1,5 tot 2m. In de vulling werden bij het opschaven twee scherven handgevormd aardewerk aangetroffen en een silexafslag (grijsblauwe gepatineerde kleur). In de omgeving van de waterkuil werden twee kuiltjes aangetroffen, meer bepaald S1 (sleuf 1) en S5 (sleuf 2). Beide sporen kenmerken zich ook hier door een witgrijze zandleem. In de vulling van S5 kan bovendien een brokstuk verbrande leem opgemerkt worden. Aansluitend bij deze sporen werd een NO-ZW georiënteerde gracht (S3) aangesneden in sleuf 2. Deze werd echter niet in de nabijgelegen sleuven geattesteerd waardoor deze wellicht afdraait. De vulling sluit aan bij bovenvermelde sporen. De sporen kunnen ruim gedateerd worden in de metaaltijden tot Romeinse periode. Tegen de noordelijke verstoring aan (inrit met puinfundering) werd op de hoek van sleuf 2 en 5 een houtskoolrijk bijna rechthoekig spoor (S7) aangetroffen. In de vulling kon een fijne spikkel verbrand bot waargenomen worden, waardoor de functie als brandrestengraf kan vooropgesteld worden. Aardewerk werd niet geattesteerd. Het spoor kan ruim in de metaaltijden tot Romeinse periode gedateerd worden.

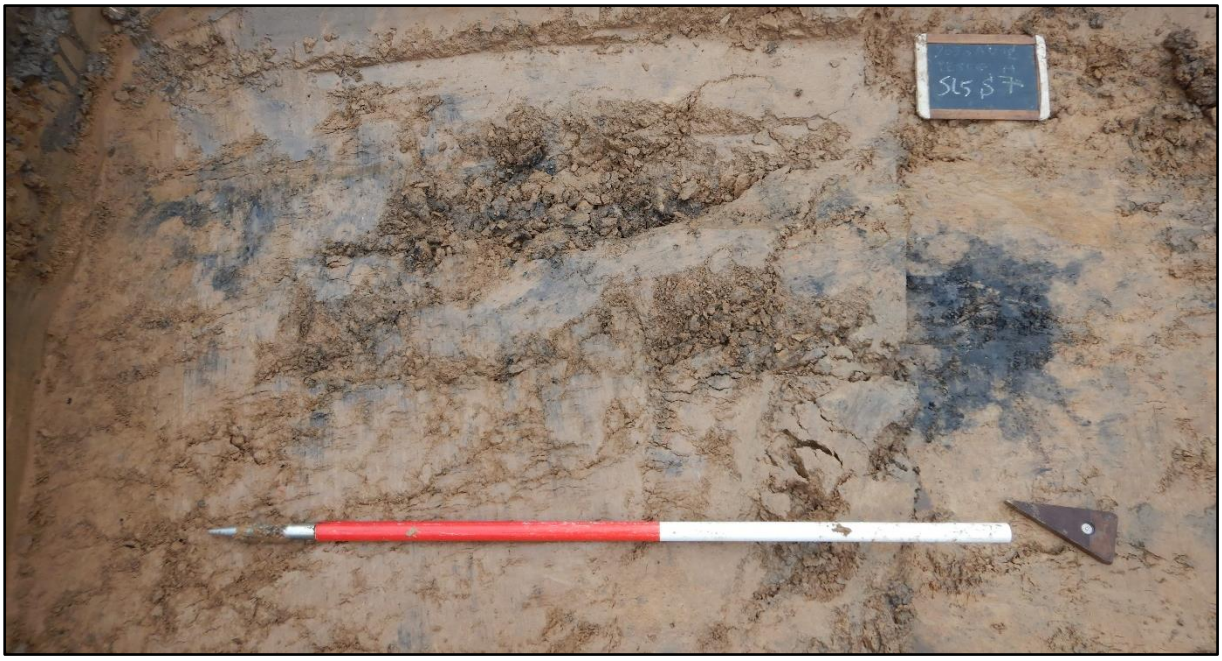
Twee andere sporen zijn van een recentere oorsprong en kunnen gelinkt worden aan de voormalige historische bewoning. Het gaat om een deel van een bakstenen beerput (S4) aangetroffen in sleuf 2 en een gedeeltelijke verstoorde afvalkuil met glaswerk (S6) in sleuf 4. Het glas bestaat uit zogenaamde hamerflessen die gedateerd kunnen worden in de late 18de en 19de eeuw.

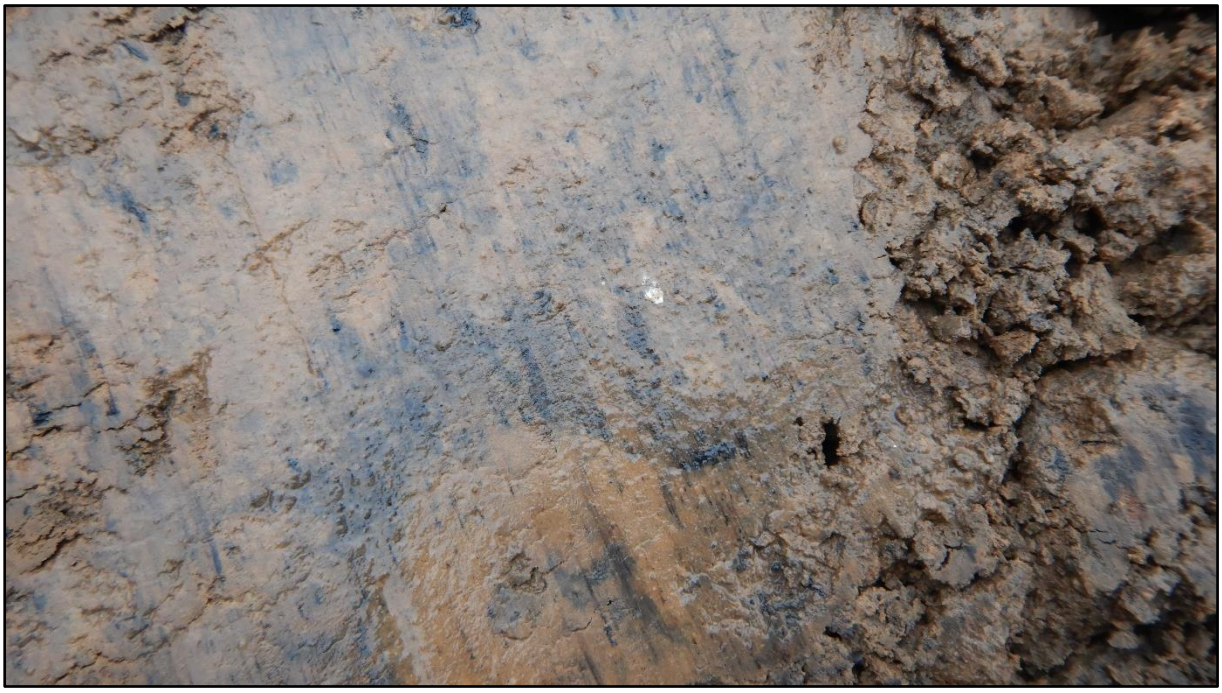
Figuur 16 Spoor 2 in sleuf 2, vermoedelijk een waterkuil.

Figuur 17 Zicht op de gracht S3 in sleuf 2.

Figuur 18 Vlakfoto van het brandrestengraf S7, op de hoek van sleuf 2 en sleuf 5.

Figuur 19 Spikkel verbrand bot in het brandrestengraf S7.

Figuur 20 Kuil S5 op de hoek van sleuf 2 en sleuf 4.

Figuur 21 Zicht op de bakstenen beerput S4 in sleuf 2.

Figuur 22 Kuil S6 met glaswerk, verstoord door een recentere vergraving.

2.1.2. Assessment vondsten

Tijdens het vooronderzoek werden 3 inventarisnummers uitgedeeld aan vondstmateriaal aangetroffen in de archeologische sporen tijdens de aanleg. Het materiaal kan onderverdeeld worden in aardewerk, glas en silex. Het vondstmateriaal dateert uit de metaaltijden/Romeinse periode en late 18de/19de eeuw.

In de waterkuil S2 in sleuf 2 werden bij het opschaven twee scherven handgevormd aardewerk en een silexartefact teruggevonden. Bij het aardewerk gaat het om een randscherf waarvan de rand schuin naar binnen toe afloopt. Het baksel is donker van kleur en korrelig van textuur. Vormen van decoratie zijn niet aanwezig. Het silexartefact is grijs tot grijsblauw gepatineerd van kleur. Het artefact kan ruim in de steentijd tot Romeinse periode gedateerd worden. Het aardewerk kan in de metaaltijden of Romeinse periode geplaatst worden. Mogelijk behoort de rand toe aan een schaal uit de (midden-)ijzertijd.

Het glaswerk bestaat uit een hals met rand en bodem met hoge ziel van een laat 18de en 19de-eeuwse hamerfles. Deze fles volgt verder uit de oudere uienflestypes. Het glas heeft een donkergroene kleur.

Figuur 23 Handgevormd aardewerk uit de waterkuil S2 (inv. 1).

Figuur 24 Randscherf van een vermoedelijke schaal uit de (midden-)ijzertijd (S2 – inv. 1).

Figuur 25 Silexartefact uit de waterkuil S2 (inv. 2).

Figuur 26 Fragmenten van een hamerfles uit afvalkuil S6 (inv. 3).

2.1.3. Assessment stalen

Er werden geen stalen genomen tijdens het vooronderzoek gezien een verder archeologisch onderzoek wordt geadviseerd. Sporen, zoals de gracht, brandrestengraf, mogelijke waterkuil, lenen zich tot het nemen van stalen in functie van natuurwetenschappelijk onderzoek.

2.1.4. Assessment conservatie

Niet van toepassing.

2.1.5. Datering en interpretatie

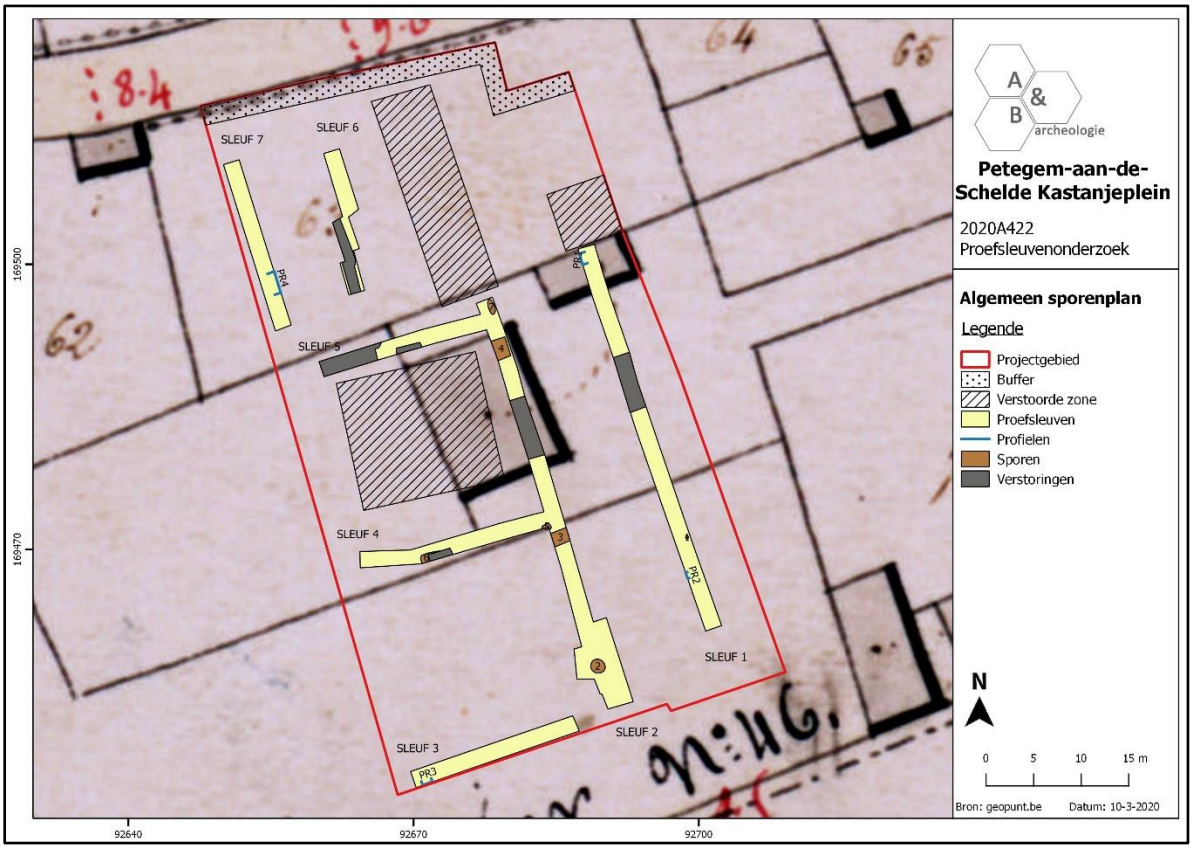
In de dorpskern gebeurde nog geen archeologisch onderzoek. Wel kent Petegem een geschiedenis die ver teruggaat in de tijd, met een burchtsite die een oorsprong kent in de 8ste-9de eeuw en een abdijsite die dateert uit de 11de eeuw, beiden gelegen dichter naar de Schelde op. Beide sites werden reeds archeologisch onderzocht. Het plangebied is bovendien gelegen op korte afstand van de parochiale Sint-Martinuskerk, die eind 13de eeuw werd opgericht. Vanaf dan kwam de dorpskern tot ontwikkeling. Er zijn geen gegevens over het plangebied gekend uit de middeleeuwse periode, maar er kan enigszins verondersteld worden dat gezien de ligging vlakbij de 13de-eeuwse kerk het niet onwaarschijnlijk is dat er vanaf die periode bebouwing aanwezig was op of vlakbij het plangebied. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt bebouwing aangegeven in de noordwesthoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd. Andere sites in de omgeving duiden ook op menselijke aanwezigheid in de steentijden, zij het wel meer op zones met andere landschappelijke kenmerken: hogere gronden, of lage gronden nabij de Schelde, en een Romeinse occupatie. Algemeen kan aan het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting gegeven worden voor sites met grondsporen uit diverse archeologische periodes, met vooral de nadruk op middeleeuwse sites en sites uit de nieuwe tijden.

Het proefsleuvenonderzoek bevestigde het archeologische potentieel. Er werden sporen aangetroffen uit de metaaltijden en/of Romeinse periode, waaronder een waterkuil, enkele kuilen en een brandrestengraf. Daarnaast werden ook sporen teruggevonden die te linken zijn aan de historische bewoning waaronder een bakstenen beerput en een afvalkuil met glaswerk. De sporen concentreren zich in de zuidelijke helft van het terrein. De noordelijke helft kent diverse verstoringen van de voormalige bebouwing, waaronder een kelder en inrit.

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek is een verdere opgraving noodzakelijke en dit in de zuidelijke helft van het terrein over een oppervlakte van ca. 1350m².

Figuur 27 Projectie van de sleuven en sporen op de Ferrariskaart (bron: geopunt).

Figuur 28 Projectie van de sleuven en sporen op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt).

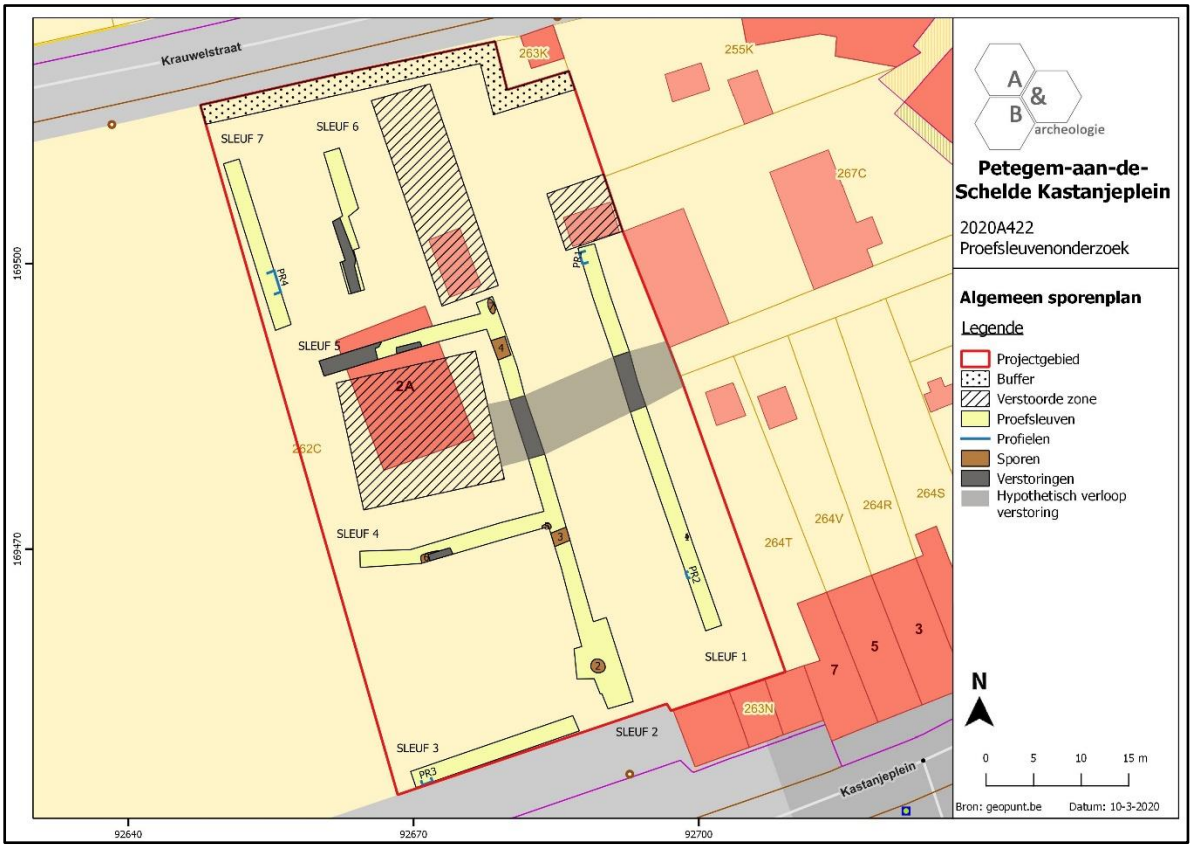
2.2. Synthese

2.2.1. Archeologisch verwachtingspatroon

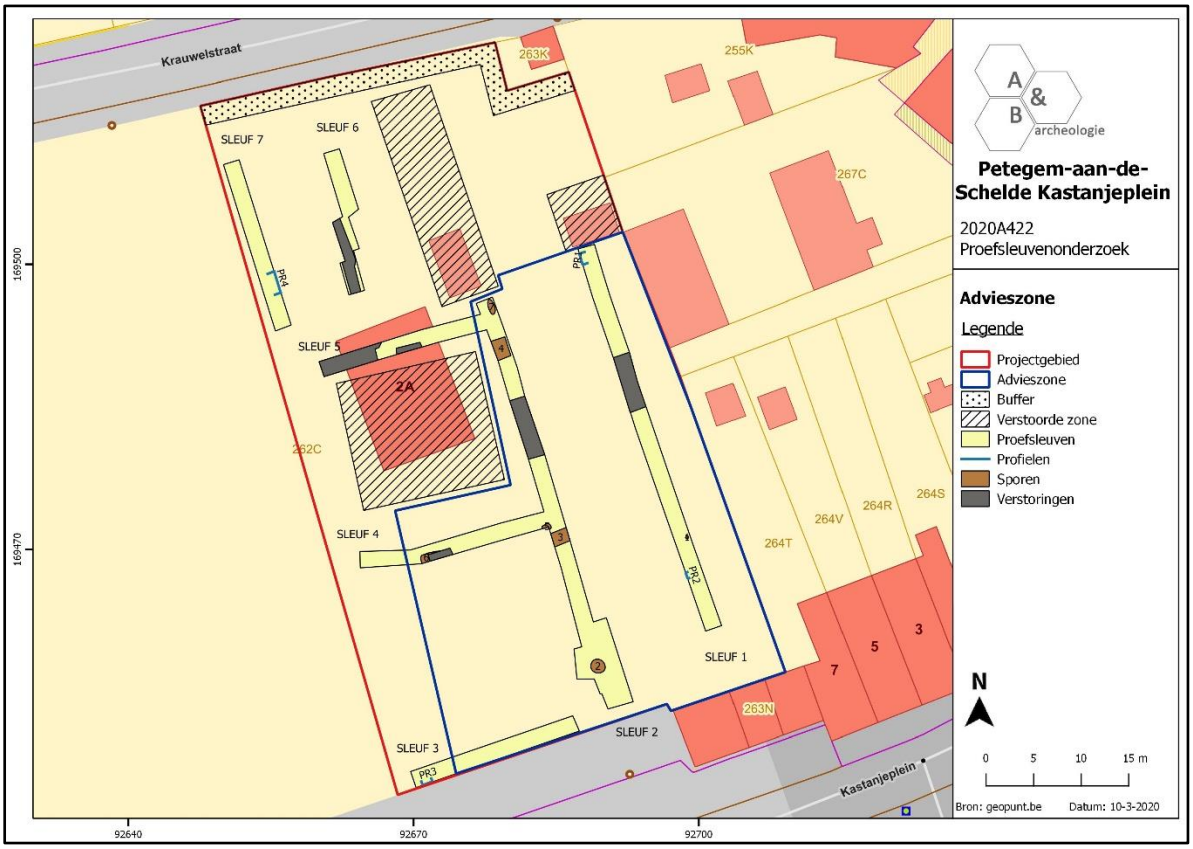
Het bureauonderzoek en het archeologisch kader gaven aan dat het terrein een hogere archeologische waarde kende voor sporen en vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Archeologisch onderzoek werd echter nog niet uitgevoerd in de directe omgeving van het terrein, maar gezien de landschappelijke ligging en de nabijheid van de dorpskerk konden archeologische resten verwacht worden.

Het vooronderzoek aan het Kastanjeplein bracht sporen en vondsten aan het licht uit de metaaltijden en/of Romeinse periode en de Nieuwe tijd. Voor de oudste fase gaat het om een waterkuil, enkele kuilen, een gracht en een brandrestengraf. Het vondstmateriaal bestaat uit handgevormd aardewerk, waaronder een rand van een vermoedelijke schaal uit de midden-ijzertijd. Daarnaast werd nog een silexartefact in de waterkuil teruggevonden. Voor de jongere fase gaat het om sporen die te linken zijn aan de historische bewoning. Het gaat om een afvalkuil en bakstenen beerput uit de late 18de en 19de eeuw. In de afvalkuil kon glaswerk van hamerflessen opgemerkt worden.

Gezien de resultaten van het archeologisch vooronderzoek worden sporen en vondsten verwacht uit de metaaltijden en/of Romeinse periode en de Nieuwe tijd. Het gaat zowel om waterhoudende structuren (gracht, waterkuil), bewoningssporen (kuilen) als om funeraire sporen (brandrestengraf). Mogelijk kunnen nog sporen/vondsten van artisanale activiteiten teruggevonden worden. Gezien de archeologische resultaten wordt een zone van ca. 1350m² geadviseerd in het zuidelijke deel voor verder onderzoek.

Figuur 29 Synthesekaart met aanduiding van de sporen en verstoringen (bron: geopunt).

Figuur 30 Adviszone voor een verdere opgraving van ca. 1350m² (bron: geopunt).

2.2.2. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
Er werden archeologische sporen aangetroffen uit de Metaaltijden en/of Romeinse periode en de Nieuwe tijd. Het gaat om waterhoudende structuren (waterkuil, gracht), een brandrestengraf, een bakstenen beerput en enkele kuilen.

- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
De bewaringstoestand van de aangetroffen sporen is algemeen genomen goed te noemen. Vooral in de zuidelijke helft is de bewaring van de bodem goed. In het noordelijke deel werden diverse verstoringen geattesteerd te linken aan de voormalige bewoning (kelder, inrit, ..).

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
De sporen kunnen ingedeeld worden in minstens twee periodes meer bepaald de Metaaltijden/Romeinse periode en de Nieuwe Tijd. Voorlopig kunnen de sporen nog niet gelinkt worden aan één of meerdere structuren.

- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
Er werden hiervoor geen indicaties aangetroffen. Wel werden enkele sporen aangetroffen (bakstenen beerput en afvalkuil) die kunnen gelinkt worden aan de historische bewoning.

- Zijn er aanwijzingen te vinden voor bewoning die samenhangt met het ontstaan van de dorpskern aan het eind van de 13de eeuw?
Er werden geen sporen aangetroffen die dateren uit de volle tot late middeleeuwen.

- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
In het vooronderzoek kan nog geen duidelijke relatie tussen het landschap en de archeologische sporen gelegd worden. Wel bevindt het terrein zich landschappelijk gezien in de kern van het dorp Petegem, op een korte afstand van de Schelde.

- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
Er bevindt zich met zekerheid een archeologische site in het plangebied, meer bepaald in het zuidelijke deel werden sporen uit de metaaltijden/Romeinse periode en de Nieuwe Tijd aangetroffen.

- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
Er is sprake van een zeer hoge verstoringsgraad in het noordelijke deel te linken aan de voormalige bebouwing (woning met kelder, inrit, nutsvoorzieningen, …). In het zuidelijke deel is de verstoring beperkt tot de toegangsweg in de richting van de kerk.

- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

Er is een verder vervolgonderzoek noodzakelijk in de vorm van een opgraving in het zuidelijke deel van het terrein. De opgraving heeft een oppervlakte van ca. 1350m². De modaliteiten voor dit onderzoek worden in het programma van maatregelen omschreven.

3. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Petegem-aan-de-Schelde (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota[3] bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven.

In de dorpskern gebeurde nog geen archeologisch onderzoek. Wel kent Petegem een geschiedenis die ver teruggaat in de tijd, met een burchtsite die een oorsprong kent in de 8ste-9de eeuw en een abdijsite die dateert uit de 11de eeuw, beiden gelegen dichter naar de Schelde op. Beide sites werden reeds archeologisch onderzocht. Het plangebied is bovendien gelegen op korte afstand van de parochiale Sint-Martinuskerk, die eind 13de eeuw werd opgericht. Vanaf dan kwam de dorpskern tot ontwikkeling. Er zijn geen gegevens over het plangebied gekend uit de middeleeuwse periode, maar er kan enigszins verondersteld worden dat gezien de ligging vlakbij de 13de-eeuwse kerk het niet onwaarschijnlijk is dat er vanaf die periode bebouwing aanwezig was op of vlakbij het plangebied. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt bebouwing aangegeven in de noordwesthoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd. Andere sites in de omgeving duiden ook op menselijke aanwezigheid in de steentijden, zij het wel meer op zones met andere landschappelijke kenmerken: hogere gronden, of lage gronden nabij de Schelde, en een Romeinse occupatie. Algemeen kan aan het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting gegeven worden voor sites met grondsporen uit diverse archeologische periodes, met vooral de nadruk op middeleeuwse sites en sites uit de nieuwe tijden.

De totale oppervlakte van de adviesZone voor proefsleuven bedraagt ca. 3000m². De verstoorde zones bedragen ca. 210m² (kelder van de woning) en ca. 150m² (inrit). Daarnaast werd een buffer gehouden van de elektriciteitscabine en nutsleidingen ter hoogte van de Krauwelstraat (ca. 100m²). Van de totale adviesZone werd ca. 357m² (11,9%) onderzocht door middel van proefsleuven, en ca. 21m² (0,7%) door middel van kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10% sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee behaald (12,6%).

Het proefsleuvenonderzoek bevestigde het archeologische potentieel. Er werden sporen aangetroffen uit de metaaltijden en/of Romeinse periode, waaronder een waterkuil, enkele kuilen en een brandrestengraf. Daarnaast werden ook sporen teruggevonden die te linken zijn aan de historische bewoning waaronder een bakstenen beerput en een afvalkuil met glaswerk. De sporen concentreren zich in de zuidelijke helft van het terrein. De noordelijke helft kent diverse verstoringen van de voormalige bebouwing, waaronder een kelder en inrit.

[3] https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8868

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek is een verdere opgraving noodzakelijke en dit in de zuidelijke helft van het terrein over een oppervlakte van ca. 1350m².

4. Bibliografie

- http://cartesius.be/CartesiusPortal/
- https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8868
- https://inventaris.onroerenderfgoed.be
- www.geopunt.be

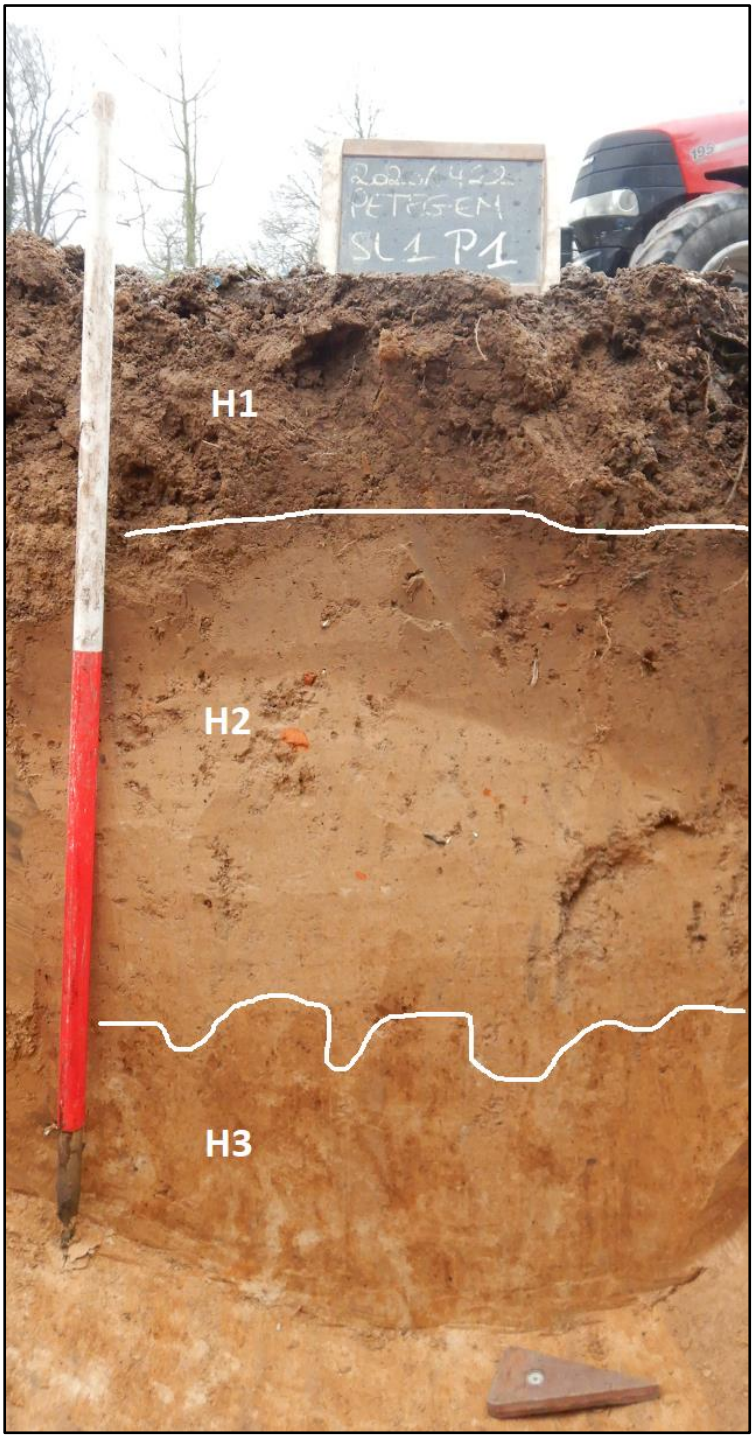
5. Bijlages

- Referentieprofielen

Projectcode		2020A422		**Coördinaten**	X 92 688; Y 169 501
Type onderzoek		Proefsleuven			
Profielnummer		PR1		**Hoogte**	+21,49m TAW
Oriëntatie		NW-ZO		**Grondwater**	Bereikt
Datum		6/3/2020		**Classificatie**	Lcc en Ldc
Weer		Grijs en regenachtig			Matig natte tot matig droge zandleembodems
Beschrijving		Maarten Bracke		**Fotonr**	31
Landgebruik		Tuin en woning		**Plannr**	Zie algemeen sleuvenplan
Vegetatie		Gras, bos, …			

Horizont		Diepte (cm)		Methode beschrijving	Ondergrens		
nr	Benaming	begin	eind		bereikt	duidelijkheid	regelmatigheid
H1	Ap1	0	25	Droog	Ja	Duidelijk	Recht
H2	Ap2	25	75	Droog	Ja	Duidelijk	Golvend
H3	C	75		Droog	Nee	/	/

Kleur (visueel)	Vochtigheid	Textuur		Andere fenomenen/opmerkingen
		symbool	beschrijving	
Donker bruingrijs	Vrij droog	L	Zandleem	/
Bruin	Vrij droog	L	Zandleem	Puinig; BK-brokken
Gelig bruin	Vrij nat	L	Zandleem	/

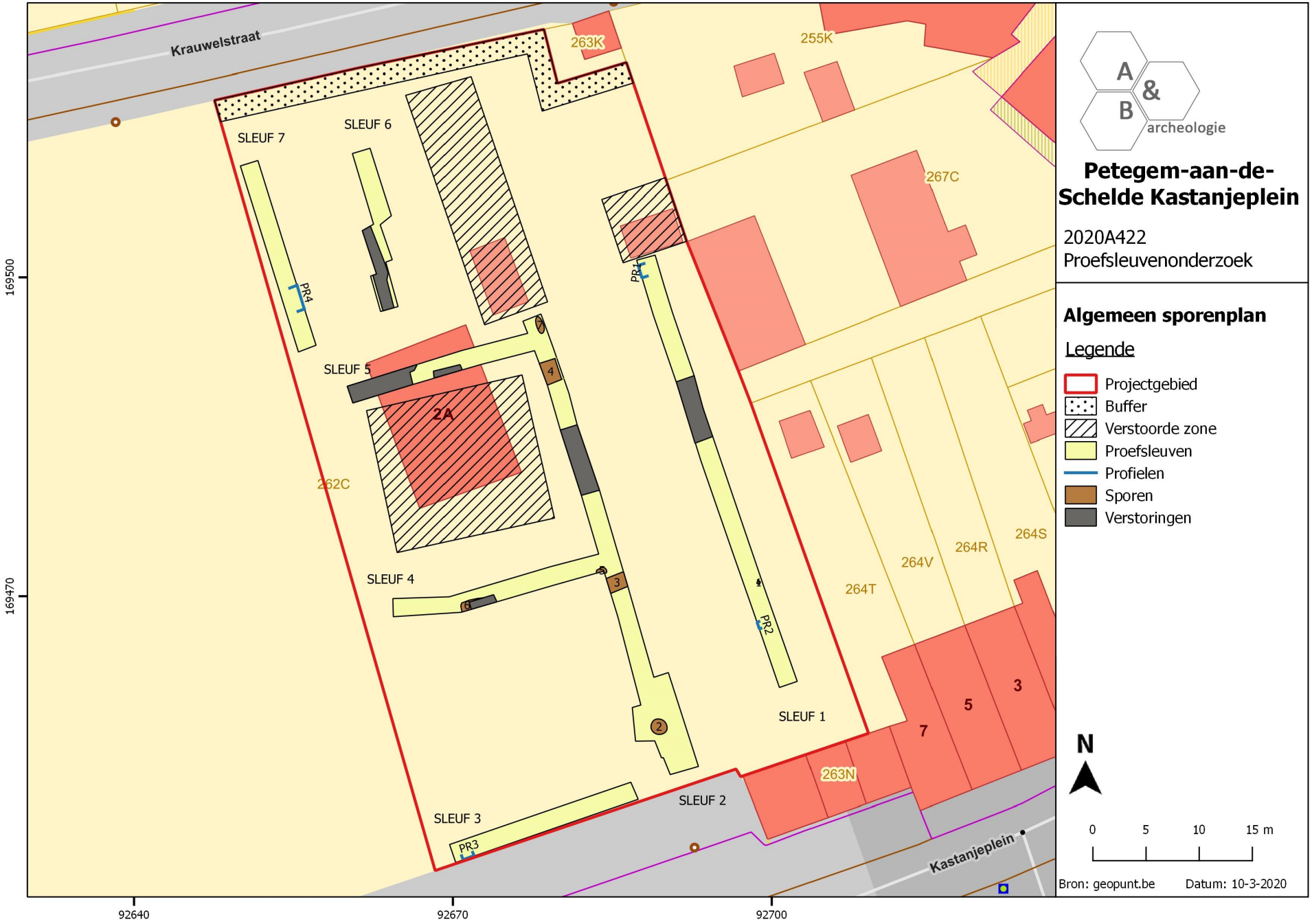

Figuur 31 Zicht op profiel 1 in sleuf 1 met aanduiding van de stratigrafische eenheden.

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied vanuit het noorden (Krauwelstraat). 5
Figuur 2 Zicht op het zuidoostelijke deel van het plangebied. 5
Figuur 3 Sfeerbeeld tijdens de aanleg met een verstoorde zone ter hoogte van de toegangsweg naar de kerk. 6
Figuur 4 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be). 9
Figuur 5 Algemeen sleuvenplan met hoogte-indicaties geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be). 9
Figuur 6 Sfeerbeeld tijdens de aanleg van de proefsleuven. 10
Figuur 7 Oude nutsvoorzieningen ter hoogte van sleuf 6 (noordwesten). 10
Figuur 8 Zicht op het kijkvenster ter hoogte van sleuf 2 met bovenaan een waterkuil met handgevormd aardewerk (zuidoosten). 11
Figuur 9 Opmeten van de sleuven en de archeologische sporen. 11
Figuur 10 Projectie van het plangebied op de bodemkaart (bron: bureaustudie). 13
Figuur 11 Algemeen sleuvenplan geprojecteerd op het GRB met aanduiding van de profielen. 13
Figuur 12 Profiel 1 in sleuf 1 in het noordoosten (links) en profiel 2 in sleuf 2 in het zuidoosten (rechts). 14
Figuur 13 Profiel 3 in sleuf 3 in het zuidwestelijke deel van het plangebied. 14
Figuur 14 Algemeen sporenplan geprojecteerd op het GRB; in zwart worden de verstoorde zones aangegeven (bron: geopunt.be). 15
Figuur 15 Algemeen sporenplan geprojecteerd op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be). 16
Figuur 16 Spoor 2 in sleuf 2, vermoedelijk een waterkuil. 17
Figuur 17 Zicht op de gracht S3 in sleuf 2. 18
Figuur 18 Vlakfoto van het brandrestengraf S7, op de hoek van sleuf 2 en sleuf 5. 18
Figuur 19 Spikkel verbrand bot in het brandrestengraf S7. 19
Figuur 20 Kuil S5 op de hoek van sleuf 2 en sleuf 4. 19
Figuur 21 Zicht op de bakstenen beerput S4 in sleuf 2. 20
Figuur 22 Kuil S6 met glaswerk, verstoord door een recentere vergraving. 20
Figuur 23 Handgevormd aardewerk uit de waterkuil S2 (inv. 1). 21
Figuur 24 Randscherf van een vermoedelijke schaal uit de (midden-)ijzertijd (S2 – inv. 1). 22
Figuur 25 Silexartefact uit de waterkuil S2 (inv. 2). 22
Figuur 26 Fragmenten van een hamerfles uit afvalkuil S6 (inv. 3). 23
Figuur 27 Projectie van de sleuven en sporen op de Ferrariskaart (bron: geopunt). 25
Figuur 28 Projectie van de sleuven en sporen op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt). 25
Figuur 29 Synthesekaart met aanduiding van de sporen en verstoringen (bron: geopunt). 27
Figuur 30 Advieszone voor een verdere opgraving van ca. 1350m² (bron: geopunt). 27
Figuur 31 Zicht op profiel 1 in sleuf 1 met aanduiding van de stratigrafische eenheden. 34

- Plannenlijst proefsleuvenonderzoek 2020A422

Plannummer	Type	Onderwerp	Schaal	Digitaal	Datum
1	Sleuven/sporenplan	Algemeen sporenplan op GRB	Onbepaald	X	9/3/2020

A & B archeologie

Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

2020A422
Proefsleuvenonderzoek

Algemeen sporenplan

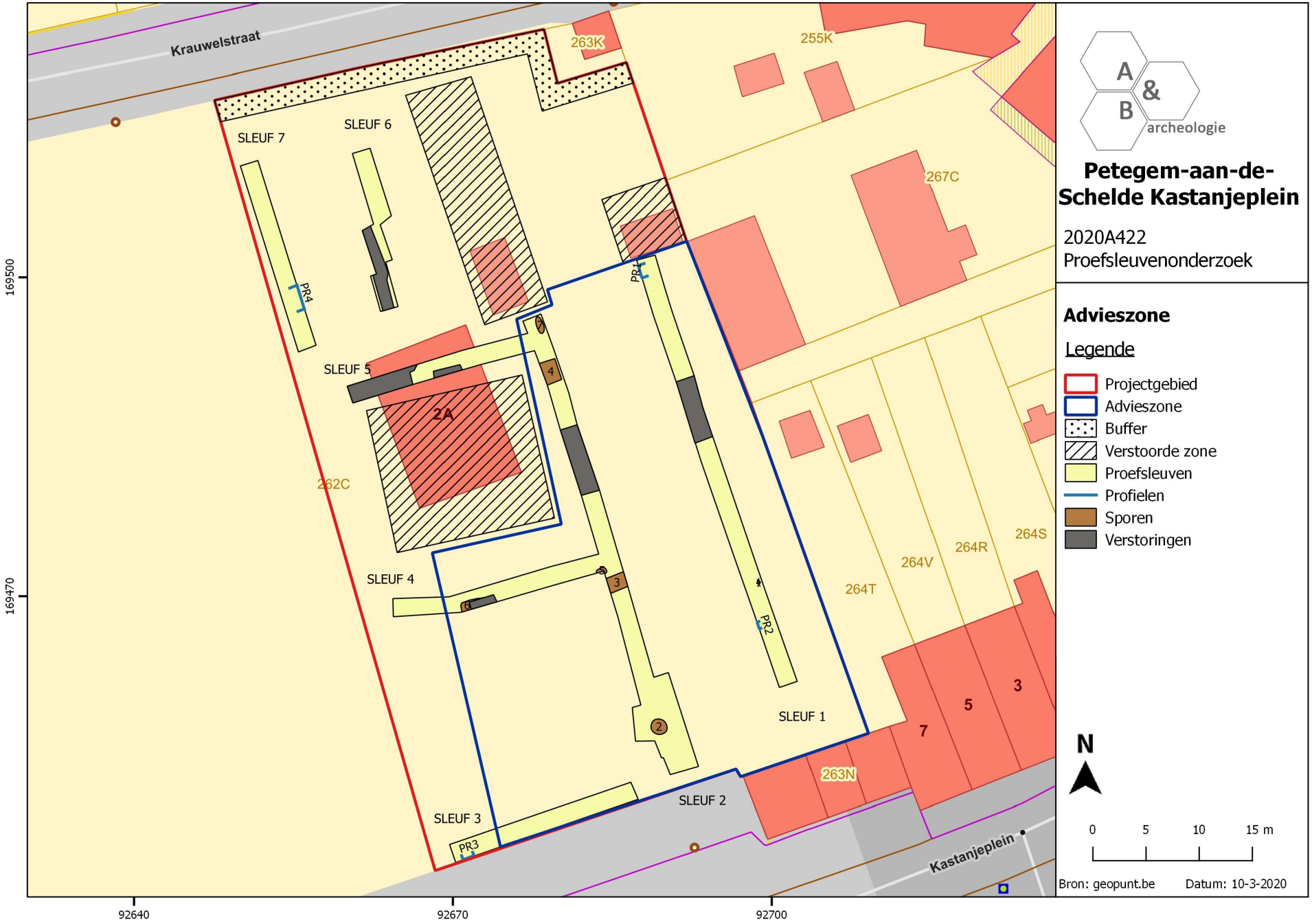
Legende

- Projectgebied
- Buffer
- Verstoorde zone
- Proefsleuven
- Profielen
- Sporen
- Verstoringen

N

0 5 10 15 m

Bron: geopunt.be Datum: 10-3-2020

A & B archeologie

Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

2020A422
Proefsleuvenonderzoek

Advieszone

Legende

- Projectgebied
- Advieszone
- Buffer
- Verstoorde zone
- Proefsleuven
- Profielen
- Sporen
- Verstoringen

N

0 5 10 15 m

Bron: geopunt.be Datum: 10-3-2020

Sporenlijst

2020A422 Proefsleuvenonderzoek Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Spoornr	Werkputnr./Sleufnr.	Sectornr.	Vaknr.	Vlaknr.	Interpretatie	Associatie	Datum	Aflijning	Datering	Coupe (x,y)	Diepte	Opmerkingen	Laag						Bouwelement					Relatie	Vondstnr	Staalnr	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)
													Nummer	Aard (HOM/HET)	Kleur	Textuur	Inclusies	Bioturbatie	Constructie	Fasering	Materiaal	Afwerking	Techniek					
1	1	/	/	1	kuil	/	06/03/2020	vaag	MET/ROM	/	/	/	1	HET	WIGR	L	/	ja	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2	2	/	/	1	waterkuil	/	06/03/2020	matig scherp	MET/ROM	/	/	/	1	HET	WIGR	L	HK+	ja	/	/	/	/	/	/	1 en 2	/	16	/
3	2	/	/	1	gracht	/	06/03/2020	matig scherp	MET/ROM	/	/	/	1	HET	WIGR	L	/	ja	/	/	/	/	/	/	/	/	17	/
4	2	/	/	1	beerput	/	06/03/2020	scherp	NT	/	/	baksteen	1	HET	BRGR	L	/	ja	baksteen	/	/	/	/	/	/	/	21	/
5	2 en 4	/	/	1	kuil	/	06/03/2020	vaag	MET/ROM	/	/	/	1	HET	WIGR	L	/	ja	/	/	/	/	/	/	/	/	20	/
6	4	/	/	1	afvalkuil	/	06/03/2020	scherp	NT	/	/	/	1	HET	BR	L	/	ja	/	/	/	/	/	/	3	/	22	/
7	2 en 5	/	/	1	brandrestengraf	/	06/03/2020	matig scherp	MET/ROM	/	/	/	1	HET	WIGR	L	HK+++	ja	/	/	/	/	/	/	/	/	18 en 19	/

Vondstenlijst

2020A422 Proefsleuvenonderzoek Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Vondstnr	Spoornr	Laagnr	Kwadrant/Coupedeel	Werkput/Sleuf	Sector	Vak	Profiel	Vlak	Inzamelwijze	Datum	Maaswijdte	xyz	Vondstcategorie	Datering	Hoeveelheid (telling/schatting)	Gewicht (g)	Homogeniteit	Fotonr	Tekening (kaart, plan, plattegrond, coupe of profiel)	Vondst-tekening
1	2	1	/	2	/	/	/	1	opschaven	6/03/2020	/	/	AW: handgevormd aardewerk	MET/ROM	2	21	ja	23 en 24	/	/
2	2	1	/	2	/	/	/	1	opschaven	6/03/2020	/	/	natuursteen: silexartefact	STE/MET/ROM	1	19	ja	25	/	/
3	6	1	/	4	/	/	/	1	opschaven	6/03/2020	/	/	GLAS: hamerfles	late 18de/19de eeuw	2	318	ja	26	/	/